

INDEYSLAR TARIXI HARBIY SAN'ATI.

Ergashev Ozodbek Musurmon o'g'li

Denov Tadbirkorlik va pedagogika institute talabasi

Email:ergashevozodbek4820@gmail.com

Telefon raqami:+998904184820

Qudratov Botir Ismoil o'g'li

Denov Tadbirkorlik va pedagogika institutining talabasi

Email:qudratovb51@gmail.com

Telefon raqami:+998971970797

Annotatsiya: ushbu maqolada indeyslar tarixi va harbiy san'ati yoritilib berilgan bo'ib ularning kleib chiqishi, mashg'ulotlari ,ijtimoiy -iqtisodiy ahvoli adabiyotlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar:

Indeyslar — Amerikaning tub aholisi (eskimoslar va aleutlardan tashqari). Umumiy soni 35 mln. kishi (1990yillar o'rtalari). Eng yirik xalqlari — kechua, aymara, atsteklar, mayya, guarani, araukanlar va b. Qit'ani kashf etgan Kolumb bu yerni Osiyoning bir bo'lagi — Hindiston, aholini esa hin-dular deb o'ylagan. Kolumbning xatosi aniqlangandan keyin ham qita Vest-Indiya (G'arbiy Hindiston), tub aholi Amerika I.i deb nomlanib kelingan. Amerika qitasini yevropaliklar tomonidan o'zlashtirilishi natijasida ko'plab qabilalar butunlay yoxud qisman qirib tashlangan, boshqa rayonlarga siqib chiqarilgan. AQSH va Kanadada maxsus ajratilgan joy (rezervatsiya) larda yashashadi. Boliviya va Gvatemala aholisining ko'pchilik qismini tashkil qiladi. Yevropaliklar bilan aralashish natijasida metislashib ke-tishgan (k., Metislar). Tili — indeys tillari, shuningdek, I.ning salmoqli qismi ispan (Lotin Amerikasi) va ingliz (Shim. Amerika) tillarida ham so'zlashadi. I. antropologik jihatdan mongoloid irqqa mansub, lekin Osiyo mongoloidlaridan burunning cho'ziqligi va ko'z qisiqligining yo'qligi bilan farq qiladi. I. hozir 90 ga yaqin qabila va qabila uyushmalaridan iborat. Dindorlari —xristian katoliklar, protestantlar, shuningdek, sinkretik (aralash) dinlar va an'anaviy diniy e'tiqodlar ham mavjud.I. Amerika qit'asiga bundan 20—30 ming yillar ilgari Shim.sharqiy Osiyodan ko'chib o'tganlari haqida arxe-ologik dalillar mavjud. O'sha vaqtlarda Amerika Alyaska orqali Osiyo bilan tutash edi, 10—6 ming yilliklarga kelib, tabiiy geografik sharoitning o'zgarishi natijasida Osiyo Amerika qit'asidan ajralib ketgan. Buni I. tilida ko'plab qad. turkiy tilga xos so'zlar va atamalar saqlanib qolganligi ham isbotlaydi.

I. geografik yashash sharoitlariga qarab dehqonchilik, temirchilik, ovchilik bilan shug'ullanadi. Ularning ko'pchiligi xristian bo'lsalarda, to-temistik va animistik

tasavvurlar kuchli saqlanib qolgan. Lotin Ameri-kasidagi ko‘pgina qabilalar mustamlakachilar tomonidan qirib tashlandi. Ularning ayrimlari o‘zlarining urf-odatlarini saqlab keldi. Meksikanlar, gvatemallar, paragvaylar, perularning millat bo‘lib shakllanishida I. asosiy komponentlardan biri bo‘lgan. Ayrim mamlakatlarda (mas, AQShda) I. amerikalarga singib bormoqda. I. jahon xalqlari madaniyatiga muqim hissa qo‘shgan. Ko‘pgina xalqlar kartoshka, mais, kungaboqar, kakao, tamaki yetishtirishni I.dan o‘rgangan. Hartbiy San’ati. Markaziy Amerikada va And viloyatida yevropaliklar istilo-sigacha nafis san’at yaxshi rivojlangan edi, lekin istilochilar uning ta-raqqiyotini to‘xtatib qo‘ydi. Ibtidoiy jamoa tuzumi sharoitidagi ko‘pgina urug‘larning san’ati turmush va moddiy i.ch. bilan uzviy bog‘langan edi. Unda ovchilar, baliqchilar va dehqonlarning mifologik tasavvurlari o‘z aksini topdi. I.ning boshpanasi ayvon, qubba va gumbaz shaklidagi Chaylalardan iborat bo‘lgan. I. o‘ymakorlik, kashtachilik, to‘qimachilik bilan shug‘ullanadi. Turli urug‘lar orasida parranda patlaridan, keramika va yog‘ochdan har xil buyumlar, figuralar tayyorlash san’ati rivojlangan. Meksika, Boliviya, Gvatemala, Peru, Ekvadorda u mustamlakachilik davri va yangi zamon xalq san’ati uchun zamin bo‘ldi. Li.: Knorozov Yu. V., Pismennost indeysev mayya, M. — L., 1963; Karimullin A. G., Indeysi Ameriki i drevniye tyurki, M., 1996. Eskimoslar (o‘zlarini inuit deb atashadi) — xalqlar guruhi. Alyaska (AQSh, 38 ming kishi, 1990-yillar o‘rtalari), Shimoliy Kanada (28 ming kishi), Grenlandiya oroli (grenlandlar, 47 ming kishi) va Rossiya (Magadan viloyati va Vrangel oroli, 1,7 ming kishi, 1990-yillar o‘rtalari)da yashaydi. [Eskimos tilida so‘zlashadi. Dindorlari — xristian bo‘lsalarda, amalda animizm, shomoniylik saqlanib qolgan. Asosiy mashg‘ulotlari — ovchilik va baliq ovlash.

Xulosa qilib aytganda ,

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR: